

DRIE BROEDERS

Broeder Pontanus

André Maes

Tijdens de eerste wereldoorlog hebben meerdere broeders van O.L.V. van Lourdes (Oostakker) als brancardier dienst gedaan in het Belgisch leger. Zij die het hadden overleefd, werden na de bevrijding, op 12 juni 1919, plechtig gehuldigd in Oostakker. Drie broeders hadden de strijd niet overleefd: broeder Libertus Billiet was op 4 november 1914 overleden in het militair hospitaal te NedLey (Londen); broeder Andreas Verholen was op 21 juli 1917 dodelijk gekwetst en overleden te Hoogstaden. De derde, broeder Rembertus Pontanus, stierf op 27 maart 1918 in het verre zuiden van Frankrijk. Hoe kwam Louis Pontanus in Zuid-Frankrijk terecht?

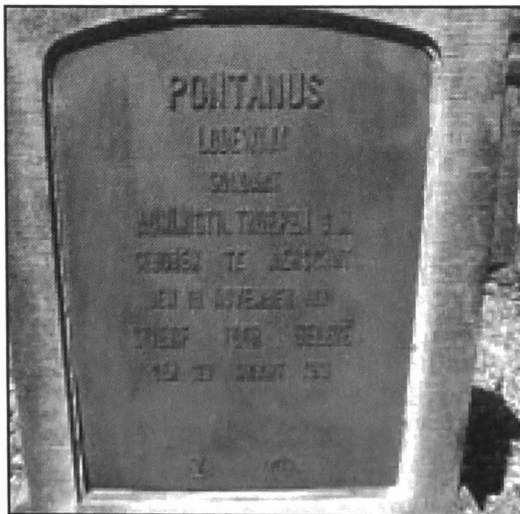
Cauvalat Hospitaal

In de goed gedocumenteerde en rijk geïllustreerde publicatie 'Het 14-18 boek' schrijft Daniël Vanacker over de 'sanitaire treinen die het Belgische leger inlegde om de gewonden af te voeren. Omdat het niet mogelijk was alle slachtoffers in de IJzerstreek op te vangen, brachten treinen hen van Adinkerke naar Calais. Van daar voerde men ze naar Belgische hospitalen in Frankrijk, waar ze konden genezen en herstellen'. Het is op die manier dat de uitgeputte en zieke broeder brancardier Pontanus in het militair hospitaal van het Belgisch leger te Cauvalat terecht kwam. Cauvalat is een dorp in de buurt van Le Vigan in het departement van de Gard.

Pontanus' begrafenis

In de lijkrede van aalmoezenier Peeters lezen we over "een toeloop van vele mensen van Rochebelle en Avèze", dat is goed te zien op de foto van zijn begrafenis. Je kunt je afvragen: van waar die grote belangstelling van de plaatselijke bevolking voor een overleden Belgische militair. Madeleine Souche haalt in haar geschiedenis van het hospitaal getuigenissen aan hoe de bevolking van de omliggende dorpen de sluiting van het hospitaal op 18 april 1918 (drie weken na het overlijden van Pontanus) betreurde.

Een patriottisch gedicht van een inwoner van Le Vigan drukte de wensen uit die het vertrek van de militairen escorteerden.

Vous quitterez bientôt la terre vignaise,
Terre qui vous aima, pour vos deuils pour vos malheurs
Qui fut fière de vous, les premiers défenseurs
De ce sol si chéri de la Terre française.
En vous voyant partir, nous vous disons: "Merci!"
Merci pour votre Roi et merci pour vos frères!
Merci pour vos Martyrs, pour votre Armée entière,
Et merci pour vos morts que nous gardons ici!
En Savoie maintenant, nos vœux vous font escorte.
Acceptez les aussi comme de douces fleurs:
Souvenir! Amitié! C'est le nom qu'elles portent...

Brief aan zijn Kolonel

Gust Peeters
krijgzaamoezenier

Transcriptie:

Mijne Kolonel, mijne heeren,

Onze makker Pontanus kwam menigmaal in tegen iedere uiting die men op zijn graf wou doen: hij wou sterven als arme en nederige kloosterling, maar hij behoort ook tot onze gemeenschap, en als dusdanig willen wij hem de getuigenis van onze diepvoelende bewondering brengen.

Lodewijk Pontanus werd geboren te Aerschot de 18 november 1891 van diep kristene ouders, van jongs af, was zijn eenige wensch zich toe te wijden aan de jeugd en 't kranke menschdom. Pas 16 jaren deed hij zijne intrede in de Congregatie der Broeders van O.L.V. van Lourdes te Oostacker bij Gent, en nam er 't habijt 2de april 1907 onder de naam van Broeder Rembertus, deed er zijne plechtige geloften den 21 juni 1909. Na opvolgende bedieningen vinden we hem tijdens den oorlog in 't Krankzinnigengesticht te 's-Hertogenbosch Holland.

Niettegenstaande ziekte en vermoeienis zijn gestel reeds fel ondermijnd hadden, beantwoorde hij grootmoedig aan den oproep van 't vaderland en verliet hij klooster en zieken om onze roemrijke gewonden ter hulp te snellen. Hij scheepde in voor Folkestone en werd van daaruit op een onderrichtingskamp van Brankardiërs gestuurd. Op zijn aanvraag werd hij kort daarop naar 't front gezonden. Daar volbracht hij 6 maanden 't lastig en neerdrukkend werk van brankardier, en menigmaal zag men hem onverschrokken onder 't vijandelijk vuur zijn gevallen makkers ter hulp snellen. Zijn nederigheid nochtans hield ons die feiten bedekt, niet de belooning maar God was het doel en de drijfkracht van zijn werken en zelfoffering, alijd even onversaagd, even zelfverloochenend kweet hij zich van die taak tot eindelijk zijn krachten hem begaven, en wij hem hier als trouwe vriend en makker kenden, even blijmoedig, even lustig, moed inboezemende aan die onder moedeloosheid gebukt gingen, stichtend voor ons allen, en stipt in 't vervullen zijner kloosterlijke verplichtingen, zijne oprechte godsvrucht strekte ons allen tot verheffing.

Beste Broeder Pontanus het herdenken aan uwe deugden zal ons tot voorbeeld blijven, en uwe ingetogen en rustige dood, eene bemoediging U na te volgen. Wij beweenen U niet want gij begeerdt uw goddelijken Meester dien ge bereidwillig gediend hebt, te gaan verwoegen. Gedenk U onzer die den harten strijd doorworstelen, en moge uwe dood eene aanspraak te meer zijn op de zege van onze rechtvaardige zaak. Broeder Rembertus tot wederziens in den Hemel !

Tot zijn brave en diepbeproefde moeder zenden wij de uitdrukking van ons oprecht en innig rouwbeklag en de verzekering onzer gebeden. (Uitgesproken door Broeder Louis Haagen Congregtaie van Picpus).

De begrafenis had plaats op Witten Donderdag onder een toeloop van vele menschen van Rochebelle en Avèze die getuigen geweest waren zijner diepe godsvrucht en die hem een laatste blijk geven wilden hunner hooge waardering. De droeve mare dat de kleine jonge kloosterbroeder gestorven was, was weldra van mond tot mond verspreid. De Kinderen van Maria en de schoolkinderen hadden twee bloemenkruisen gezonden. Op Paaschmaandag had ik eene plechtige zielenmis gelezen waarbij al de Heeren officieren en doktoren en zijne makkers voltallig tegenwoordig waren.

Broeder Pontanus heeft steeds een diepen indruk teweeg gebracht op allen die met hem geleefd hebben en zijn voorbeeld was altijd eene kracht voor die hem omringden. God aanhoore zijn gebed, dat zijne dood vruchtbaar weze en het offer van zijn jeugdig leven de losprijs van menige afgedwaalde ziel.

Gust Peeters, krijgsaalmoezenier

Het opschrift der naamplaat draagt:

Ici repose

Pontanus Louis

En religion Frère Rembert de la Congrégation des Frères de N.D. de Lourdes
d'Oostacker Gand.

Né à Aerschot le 18 Novembre 1891

Mort pour la Patrie

le 27 Mars 1918

R.I.P.

sliepend voor ons allen, en dlijft in Forverullen zijner kloosterlijke
verplichtingen, zijne spreukte godsmucht oebode ons allen tot verhoffing.

Broede Broeder Constant het hedenken aan uwe beugden zal om tot
voorbeeld blijven, en uwe injetogen en rustige dood, eeni temadiging u
na te volgen. Wij bewenen u niet want zij bejoudet uo goddelijke
Meester die u ge beredwillig gedend hebt te gann verroegen. Gedente u
ouger die den harden schijf voorwordelen, en onze uwe dood een
aanpraak te meer zijt op de zege van onze wehwaardige gark.

Broeder Rembertus, het wetergeens in denhemel!

Tot zijn brave en diep-toprafite moeder genden wij de uitdrubking
van ons sprekt een innig rouwbekeken, en de verzekerung onzer gebden.
(Uitgesproken door Broeder Louis Haagen, Congregatie van Secus)

De begrafenis had plaats op Wchlen donderdag onder een beoep
van vele menschen van Rochelle en Arige die geduigen gawent
waren zijner diepe godsmucht, en die hem een laatste klijt gann
en den duren in brande omarmening. De waere anse dat de lllie

72
Jonge kloosterbroeder geide van uwe avde wehwa van mond tot mond
verspreid. De Kinderen van Maria en de schoolkinderen hadden
swee bloemen kruisen gezonden. Op Paasch maasontag had
ik een plechtige gedenmis gelyen waarbij al de Heren officieren,
en doktoren en zijne mekers vobdaltij tegenwoordig waren.

Broeder Pontanus heit steeds een diepen indruk bewey
gebracht op allen die met hem geleest hebben, en zijn voorbeeld
was altyd een kracht van die hem omringden. God aanhoore
zijn gebed, dat zijne doos vruchtbaar volgen, en het offer van zijn
jeugdig lerey de loofrijn van menige afgezwalde gill.

Just Pectens
van
Krijgsraadsgenier

Jolien Van Daele

In een krantenartikel, met bijhorende foto (links), uit het Archief Broeders O.L.V. van Lourdes Oostakker, wordt het diepe verdriet beschreven na de dood van Broeder André: “Wie kent er broeder André niet in de eerste legerafdeling? ook was’t een pijnlijke slag, dat droevig nieuws zijner zware verwonding. En nog snijdender, helaas, de nare doods- mare reeds twee dagen nadien.” Het artikel is niet gedateerd en ook de bron is niet meegegeven.

Een artikel van 17 augustus 1917 uit De Standaard, eveneens afkomstig uit het Archief van de Broeders in Oostakker, werd geschreven door iemand die de broeder voor de oorlog begon niet kende. Hij begint het stuk door te zeggen dat Vlaanderen al vele en grote offers heeft gebracht voor Recht en Vrijheid. Uit dit artikel blijkt dat de broeder geboren werd als Célestin van Holen in Anderlecht op 10 juli 1890. Tijdens de oorlog van ‘14-’18 ontmoetten de broeder en de auteur elkaar in Dendermonde-Sint-Gillis waar ze de Duitsers teruggedreven tot Lebbeke. De ziekendragers doorliepen de velden op zoek naar gewonden, en zo kwamen de twee in contact. In Januari 1915 zagen ze elkaar terug aan de Ijzer. Nog twee jaar later ontdekte de auteur dat broeder André was overgestapt naar “het veldgeschut”. Op hun laatste ontmoeting had de broeder nog vol overtuiging gesproken over de verlossing van Vlaanderen, maar enkele dagen later sneuvelde hij.

Verder zijn er nog handgeschreven documenten bewaard die de laatste dagen van het leven van Broeder André gedetailleerd beschrijven in dagboekvorm van de hand van een medebroeder van broeder Andreas, Nico.

Op 22 juli (1917) schrijft deze broeder dat hij een kaartje van Broeder Jeroom had gevonden waarin die vertelde dat hij dodelijk gewond was geraakt. Broeder Jeroom verzocht hem zo snel mogelijk naar Alveringem te komen en vandaar met hem mee te gaan naar het hospitaal. De broeder zegt heel erg aangedaan te zijn van dit nieuws en nauwelijks had kunnen slapen die nacht. De volgende dag, 23 juli, ontmoetten de broeders elkaar en kwamen ze te weten dat het zeer slecht ging met broeder Andreas. Broeder Andreas ver-

hijc.

Dr. Andrews laatste dagen.

Zondag 22de Juli: Toen ik 's avonds laat rond 11^u. binnenkwam van permissie, vond ik op 't tafeltje naast m'n bed een kaartje liggen van Dr. Jerom. Daar was naar thuis - Abele gekomen en liet me weten dat Dr. Andrews doodlijk gewond was in den vroomen en verzorgd werd in 't hospitaal te Troystaede. Hij verocht me naar Abwinghem te komen en vandaar met hem mee te gaan naar 't hospitaal. Inruddig te zeggen hoe groot mijne verdorpenheid was bij 't horen van dat doevig nieuws. Stouclijk kon ik insluieren. Alle mogelijkheden en onmogelijkheden kwamen in mijn geest op.

Maandag: 23de Juli. Na m'n gewone morgengeleeden verucht te hebben in de tent van thuis. Abele, reed ik op mi velo langs Forthom en Abwinghem naar Troystaede. Gem. Dr. Jerom te zien. Ik ging alleen naar den schuiften Pweder heen.

Dr. J. J. St. Adamsamin, ...

telde hem zelf dat hij veel pijn leed en dat hij was gewond geraakt bij werken aan een stelling voor de zesde batterij in de buurt van Oostkerke. Tijdens hun werk werden ze aangevallen door de Duitsers: een obus kwam temidden het groepje terecht. Een persoon stierf meteen, een tiental anderen raakten gekwetst. Zelf had de broeder proberen vluchten maar zijn wonde aan de voet had hem dat belet. Hij was in een hoekje gekropen en had een touw rond z'n benen gebonden om het bloeden tegen te houden. Toch had hij al veel bloed verloren toen er uiteindelijk hulp kwam.

Beide broeders spraken ook over de wil van God. Broeder Andreas zei dat hij vrij gerust was in zijn lot aangezien hij zijns inziens een voorbeeldig leven had geleid.

Daarna zeiden ze elkaar vaarwel en Broeder Nico vertrok opnieuw met de fiets. Hij schreef verder in zijn dagboek dat zijn gewonde medebroeder hevige pijnen leed, maar nooit kloeg.

Er was een hulp-aalmoezenier, een pater van de missionarissen van het Heilig Hart bij Assche, aan broeder Andreas' zijde.

Abberinghem was Hoogstaede. Gem. Bro. Jeroom te zien. Ik ging
alleen naar den gheschiedten Broeder heen.
De 28 d. Aalmoesman, een't propheet.
Hoogstaede, verwittigde me dat Bro. Andreas zeer slecht was,
dat hy ieder oogenblik verslechterte en dat er veel gewaar
was van hem te gaan. 'k Dacht niet beter, dan dat ik
een lijk zou gevonden hebben. Samen trokken we naar de
gaal "Zeman, was de goede Broeder in 'n lijdenstelsel uit-
getrekt lag. Diep ontroerd naderde ik m'n lijdende mede-
broeder, die zich wroog en keerde en wondelde van het danig
seer. Stelt hy veel pijn, Bro. André, "woey ik hem. O Ja, Nicotji
was het wederwoord. Hij vertelde mij dan, hoe 't gebeurde was:
4 Toomons waren i'n manum cran 't werk om een stelling te
maken voor de 6de batterij, tusschen Scheerweg en Littenburg,
te Voerkerke diel. De Duitchers hadden de vierde batterij rees
fel onder meer genomen, doch wij kregen niets. Of eens oer-
gen er twee obussen boven ons hoofd hem en huertig

sproeten wij weg. Daar de storm veel te ver vloegen, dachten we dat
 het naar ons niet ^{was} sieg en allen keerden we naar het werk terug. Een
 derde vijandelijke koninkor komt afgesiat en komt juist midden
 ons werkend groepje terecht. Een was er dood en een tiental ge-
 knecht. Natuurlijk weet ik niet juist hoeveel. Ik wilde wegloopen,
 doch ik kon niet meer, daar ik mijn voet moest meesleepen. Een
 een hoekje legde ik me dan neer, sloot de beide benen dicht
 bijeen en wong er een goede rouw om het bloeden tegen te gaan,
 doch te verloor weldra de noodige macht en 't bloed gulpte met
 hevigheid voort. Toen ze mij kwamen halen, had ik onzeglijke
 veel bloed verloren. Spreek Gy nu Nicotje, zegde hij, ik kan niet
 meer.. Ik ben af... En middelertwyl had ik op den goeden Broeder
 staan teren, z'n ingewallen wangen, in stamende lippen, z'n
 gebroken orgen staan beion. Mijn gest was diep ontvoerd. Heel
 weinig kon ik er uitbragen. Ik werd aardig! ... Ik West naar
 haiten! De He. Abmaacien's kwam naar mij toe en gaf me
 wat water te drinken. Het ging over.

weinig kon ik er uitbrengen. Ik werd aandedig! ... Ik moest naar
huiten! De He. Calmaacienis kwam naar mij toe en gaf me
wat water te drinken. Het ging over.

Een tweede maal ging ik erbij. Deren heer geveld
ik mij een weinig kloeker. "Moet ik niets zeggen aan Tader
General, vroeg ik hem, zeg hem, Nicotij, dat ik met hart
en ziel verkleefd ben aan m'n klooster." En wederom
stelde ik een vraag: "Zoudt Se uw H. Sclapten niet willen
vernieuwen? Dat heb ik elken dag gestaan na de J. Communi-
eklonk het antwoord, maar ... en zonder iets er aan toe te voegen,
begon hij de formule te zeggen, met een stemme die als 't ware
in kracht kwam." Almachtige, eeuwige God, ik, Br.
Andress. M. in uwe heilige en aanbiddelijke tegenwoordighen
beloof aan U, aan den Algemeenen Overste der Br. v. H. M.
Soudes en aan al z'n wettige opvolgers, zuiverheid, ge-
zaamheid en armoede volgens den H. Regel.
Te welker bereyting ik onderstaen.

Merter sprak ik hem over den H. Wil Gods. Hy was gansch gelaten in z'n lot. Een groot vertrouwen boeemde ik hem in, gerien z'n voorbeeldig gedrag, z'n getrouwe beantwoording om z'n heiligen roep, zyne volharding.

Scheel z'n witerlyke voorpelde een nabije dood; daarom vraag ik hem voor elkaar te bidden en we zegden elkaar een laatste vaauwel.

Met de tranen in de oogren verliet ik de zaal en reed hebbin per fiets naar Kruis-Beele brug, gansch in droovige gedachten verzonnen.

En binst leed Fr. Andreas geweldig. Krampachtig heuse hy zich in z'n bed langs alle kanten. Z'n dekus hok hy werd stornem. Het hoofd vleihe hy op alle manieren naar: me ems rechs, dan ems links, dan in't midden; beutelings op handen, armen, heussing; geleund en noit voor en minuit lang. Hy mette sich kassmate af. Z'n linkerbeen kom hy niet met west kanten. t Deed hem toch zo'n zeer en ge-

o o o o

op handen, armen, kussen; geleend en nooit voor een minuut
lang. Hij maakte ook bakermate af. Zijn linkerbeen kon
hij niet met west beuten. 't Deed hem toch wel een ser en ge-
dury wilde hij de windels losrukken.

De goede God had een goeden engel bij z'n
sterfensbed geondur. M^r: Sabuil Van Dost, Brugocher
seminarist van Staden bij Roschare, was riekentiner der
zaal en bleef in gedury bij, nam Dr Andreas by de hand,
gaf hem te denken, dekte hem goed, kroette den lijdenden
Broeder, bad voor hem aan z'n paternoster of in z'n officie-
boek, in z'n wout, het was als 't ware een goonden engel
uit den hemel.

Niettergenstamide z'n onuitdraanbare pijn, klayde
Dr. Andreas heel weinig; in witer geval nooit hoorde men
hem luidop kumen. Hij leed met geduld en gelatenheid.
De omstaanders hoorde ik elkaar zachtjes toefluisteren: „'t ont
un savit..“

Tot overmaat van grief was er daar een hulp-aalmoezenier,
 een Pater van de missionarissen van 't H. Hart, (Aarts), die zich gansch
 ten dienste stelde van onzen diebarren medebroeder. Nu in den
 huam hij er bij en bereidde hem tot den nakomenden dood. 's Men-
 dags in den morgen had men hem de H. Communie uitgereikt en
 men had hem beloofd 's Dinsdags na twaalf uur 's nachts,
 weer met onzen lieven Heer te komen.

In den namiddag keerde ik rap per veld terug naar
 't hospitaal. Angstig vroeg ik mij onderwege af of ik 's Andren
 nog wel levend een jou. De H. Aalmoezenier deed me verstaan,
 eer ik er bij was, dat hij merklijk versleekt was, en dat hij aan
 't dolen was bij pooren. Nochtans seffens erkende hij mij; 'k most
 i'n hand vasthouden. Duidelijk was het zichtbaar dat het nu
 op i'n laatste ging. Zwijgende stond ik bij het bed, de
 grote waarden van om 's Selouf overwegende, nu en do
 een reeks weer-gezwoetjes beddende, ~~en dan weer mijn~~
 te verdiepen in de overhemme beginselen van het leven.

Het

grote waarden van ons H. Seloof overwegende, nu en daer
een reeks was. ~~gegroet is beddende, om dan weer mijn~~
te verchipen in de verhevene beginselen van het leven. ^{melancholisch}

Lang kon ik bij den stuwende niet verblijven. Het
was een in- en uitgaan der zaal. In kortig wingen, in
pijnlijke bewegingen deden me haastgeen aan. Tot in den
avond, tot 9¹/₄, bleef ik daar. Ik nam afscheid, gaf hem
menige keun een handje en stey wabedijg een slaamoch
sweeske op in berweete voorhoofd. „Sa maar gaan slapen, ^{Missij,}
ge maar gaan slapen, ik ga toch niet sterven voo 12u. Ik en
weet het niet, hoe dat komt, maar ik heb jou in gedacht.

Totaleer ik hening bad ik samen met de Z. i. Sate
Caution de gebeden der stuwenden. De Andrian zelf ^{antwoord}
ork: Amen en had de handen toonen en bronde meer
kalmte geduwende dese ogerblikken.

Niet wetende wat gedaan om wel te duer; te blijven
of naar 't kantonnement te gaan, reest ik 's avonds toch terug.

Trouwst u. was ik binnen. Hoe droevig!! Dr. Thross alleen
 kon hem nog zien en spreken. De andere medebestuur waren bledt:
 Dr. Willy en Hector waren naar Engeland. Dr. ~~Sch~~ Sctonimus,
 Landhuis, Mauritius, Chrysanthus, Jeroom, konden onmogelijk
 daar zijn. Later Van Linder en Leonard Jansons waren er in
 den namiddag bijgewest.

's Dinsdags in den morgen, nu mijn geestelijke oefeningen,
 Solde ik haastig naar Proogstraete. Dr. Demonie seide me dat
 Dr. Andrus een lijk was. Hij had in den nacht om 1.45'
 het gedeelte met het eeuwige verrijseld.

In 't doordonshuys lag hij daar uitgeroekt in linnen
 doeken gekuld. Een wees. gepsogte had ik wachts te zijn
 intentie met zwoeven handten en ontdekten hoopde en
 dwakte een laatste kruiske op 2ⁿ voorhoofd.

Met een hartepijn sonder weerga kende ik terug en
 trog bangs Alvinghem, waar ik Dr. Mauritius M. van
 de 2^e ~~hand~~ over het paar recies inlichtte, en langz Oern

. P 1 0

Met een hartepijn onder weerga konde ik terug en
trog langs Alvinghem, waar ik Br. Martinianus M. van
de ~~kerk~~ van het puer vesles ontlichtte, en langs Ceren
waar ik Richard Malfait ontmoet en hem 't hande nieuws
medeelde, naar Steinkerke om ide regeling van den lichte-
dienst te vernemen.

Hij jou Donnerdag 26de Juli om 10 u. te Steinkerke
begraven worden. Patz van Linden, Reedsmporst, zou de
mis doen.

Leffins werden dese schikkingen joneel mogelijk vond.
getrooid in de 1 D.A. En Br. Willy in Hector had ik nog niet
teuzgezien. 'k Vreesde voor hunne afwezigheid.

's Avonds zag ik Br. Jerom. Deyz jou Br. ~~Sch~~
Astrunius, Linduuis, Karel Van Damme en menige anderen
verwittigen. Ik jou Br. Martinianus M. te Alvinghem vinder
en Richard Malfait. Een onteleke gingen we samen in 't la
hem m'n bijkende voor. Dikke tranen perlden over onze wang.
We vroelden jou diep dat we een waren.

Op weg naar Alrevinghem ontmoette ik thuis ... Dage
 sprak me ook aan over mijn besten Dr. Andreas M en zegde me: "Wat
 is het toch rap gekomen nietwaar? 's Zaterdag's armb's zijn we samen uit
 Buissonne gegaan op 2'n stukken", en nu Dinsdag reeds in de beewijghen.
 Ja, de dood komt gelijk een dief in den nacht.

's Woensdags dan kwam ik Dr. Willy tegen, die me levens
 inlichtte over 't huis zijn van Dr. Hector. Zo zouden al de Broeders
 toch kunnen aanwezig zijn bij de begrafenis.

Don 26de Juli was daar. De beelt was overtrokken, doch 't was
 een goed, zacht weerke. Na Des. Steer ontangen te hebben in de kopt
 van thuis. Alreë reed ik om 8^{1/2} op m'n gemak naar Ibenkerke,
 waar ik Br. Somaticus, Gulacius en Saturninus voor de beug
 aankroef. Toen ik m'n officie gebeden had in de kerk, gingen we
 met Des. Broeders - Br. Jerom, Godevus, Landricus, Martinianus en ik
 en Dr. Smut van de Christelijke Scholen - in het lijkehuys's traan, waar er
 reeds kanoniers in sang stonden.

Konvigneur Marinus, vergezeld van M^{rs} De. Men in

en de Zout van de Christelijke Scholen - voor het Lijkbeleg staan, waar er
reeds kanonniers in rang stonden.

Konvooier Marinus, vergezeld van M^o. De Man en
Wouters, middelenans en koster in herkegervaden, kwamen de tijd
afhalen. Terzelfdertijd van oogen diepbekeuden Por Indioer werd er nog een
brigadier der kanonniers begraaven, en hoogstudent van Senen -

Rechtig, Hatig ging de Lijkbeleg bekeuward onder het ge-
schal der trompetten.

Den 2° E. Water Van Linden - redemptorist, hore - aabmoermeri der
brankardiers deed den dienst. Konvooier zat in 't koor gekneld.

De hoofdaabmoermeri der 1° D. A. M. But zat in de zittingen rechts.
M. J. Haese, de aabmoermeri van Dr. Andress M. las z'n mis over
den dienst van een zijaltaar. Geblijk waren ze opgekomen de H. A.
Aabmoermeri en Brankardiers om een laatste blijk te geven
van verpleefafheid van den goedin Broeder. De commandant
der batterij, de major, de dokter van 't regiment veldgeschut
met een ofwaardiging kanonniers waren ook aanwezig.

Met dank aan André Maes

Mijn Eerste Kostuum als soldaat in 4-8-14
naam bij de soldaten Broeder Melis Br. Laudericus M

1914

1918

1916 ~~gekwest~~ gekwest

"Mijn Eerste Kostuum als soldaat in 4-8-14
naam bij de soldaten Broeder Melis Br. Laudericus M
1914 - 1918
1916 (krabbel) gekwest

van onze weproovende verwondering vreesden.

Godewijk Pontanud, werd geboren te Aerschot de 18 Novem-
van diep kristene ouders, van jong af, was zijn eenige wo-
gich toe te rijden aan de jaags, en 't Franke menschtou
16 jaren deed hij zijne intrede in de Congregatie der Br-
van O.L.V. van Lourdes te Oostacker bij Gent, en nam er 't
1907 onder de naam van Broeder Rembertus, deed u zijne plecke
geloften den 21 Juni 1909. - Na oproefende bedieningen
vonden wij hem tijdens den oorlog in 't Krantegennigen Ge-
te 't Houtzboezch Holland.

Niedeligenotstaande zichte en vermoerint, zijn grotel reeds gel-
mijnd hadden, beantwoordde hij grootmoedig aan den op-
van 't vaderland, en verliet hij Klostet en zichten om onze
rijke gewonden ter hulp te smetten. Hij schopte in van so-
en werd van daar uit op een onderwehtingskamp van Brankte
gestuurd. Op zijn aanraang werd hij kort daarop naar 't front-
Daar volbracht hij 6 maanden 't lastig en needertrekend
van Brankardier, en menigmaal zag men hem overschroket
't vryandelijk naar zijn gevallen medekers ter hulp smetten.

Enkele feiten beleeft door Eerw. Br. Laudericus (Br. Melis)
(Brankardier II B(ton), 7 com(nie), II carab, 6 divisie.)
gedurende: den oorlog van 1914 à 18
61 maanden soldatendienst
Binnen groepen den 4 Oogst 1914
en gedemobiliseerd den 21 Oogst 1919.
Na 4 jaar loopgraven leven en 9 maanden kamp in Beverloo.

Op 1 Augustus begint het verhaal van Broeder Melis, wanneer een telegram uit Oostacker toekomt dat mededeelt dat hij opgeroepen wordt. De volgende dag is de broeder reeds op weg, langs verschillende Vlaamse steden. Uiteindelijk kwam hij aan in het militair hospitaal waar hij een uitrusting kreeg, waarna hij opnieuw op weg ging en verschillende uithoeken van het land zag. Het tweede deel van zijn verslag vertelt de gebeurtenissen van de gevechten aan de Ijzer.

OPROEPING EN ZWERVERSLEVEN OF DE AFTOCHT.

1° Oogst 's avonds na het maal waren we op wandel in onze kloostertuin te Maaseyk. De lucht hing vol vredige kalmte, bij dien dreigende oorlogs avond. Br. Overste Cletus-N. deed ons opschrikken toen hij ons toeriep "Een telegram uit Oostakker, Br. Landricus op geroepen" 'k werd er koud van, maar enfin 't was zo laat, ik moest 's anderdaags vertrekken.

's Anderdaags om 6 uur was ik de baan op, 't afscheid was hard, maar de plicht riep me en moest gehoorzamen. In den trein zat ik moederziel alleen, en kon goed mijn gedachten laten gaan, aan huis en aan me zelf. Ik gaf me zelf moed, en rookte een smakelijk pijpken.

In Hasselt was het een drukte van belang, vaders en moeders, vrouwen en kinderen, broers en zusters en verloofden allen stonden op de kade om hun dierbaren vaarwel te zeggen. Trein voor Leuven, instappen.

Rap daarin en weg verder naar de plaats van ons bestemming. Onderweg, had een van die grote vaderlanders het hoge woord over de zwartrokken. Die moesten ze eens laten vechten, dat zou wat anders zijn dan geld schooien enz.;; enz.... 'k Zette me recht en vroeg hem op den man af: Menheer gaat ge ook uw land dienen, of zijn wij "Kloosterlingen" ook geen Belgen misschien? U zult later misschien blij zijn een zwartrok te hebben om u te helpen. Algemene instemming in het coupé, en Menheer zweeg verder tot in Leuven. Daar was hij al zover bekeert, dat hij me ook de hand kwam drukken en het beste toewensen.

Van Leuven naar Brussel en vandaar naar Gent, waar onzen trein 's avonds om 10 uur aankwam. 't Was me onmogelijk nog naar Oostakker te vertrekken. Ik stond te duppen over wat ik nu moest aanvagen, toer een heer op mij toeschoof en me uitnodigde te zijnent te komen overnachten, wat ik dan ook graag aannam. Daar die heer ook ter zelfde bestemming moest als ik, zijn we dan in de vroege morgen te samen vertrokken.

Hetgene bij madam en de twee kinderen ook nog wat tranen verwekten. Die bij zulk een afscheid toch altijd naar boven komen. Toen we buiten kwamen was ik toch een paar pakjes sigaretten rijker, dan toen ik met vijf frank den oorlog introk.

In de statie was het een zee van volk, toe we ons tot aan de trein gedruimt hadden, zag ik daarop ook nog Br. Gerlacus, die den zelfde kant uit moest als ik. In 't fort van Wilrijck waar we heen moesten, zagen we ook nog Br. BEA TUS, bijgenaamd Verneuzen, kwestie van zijn gevel.

In Antwerpen had ik dan het genoegen mijn eerste familie te ontmoeten, die ik na een paar minuten weer moest verlaten, na van Tante nog al gauw 20fr. gekregen te hebben, die ik dan later goed heb kunnen gebruiken.

De kloosterlingen, want 't was daar werkelijk een depot van dat ras, werden allen samen in een zaal ondergebracht, slapen: op strooi eten: trek uw plan en verder tijd doden met roken en slapen na twee dagen vermoeiend ~~roken~~. *Wijzen*

Om 6 uur was 't opstaan, seffen wat gēeten en dan met 39 anderen op weg, alover Mechelen, Brussel naar Namen. Daar aangekomen wist niemand waar naartoe, maar we waren rap ingespannen; en op rijden van vier ging het naar het militair hospitaal, waar we ons eerste uitrusting kregen n.l. verbandkastje met al de zaken die daar in thuis horen. Dan een auto op en weg waren we naar onbekende streken, tot ppeens er boven ons hoofd wat openkraakte dat ons even later al werkgelegenheid verschaftte. We waren nog naar even aan de gang met ons kunsten van ambulancier te tonen, toen we ons in aller haast moesten laten vallen voor een Duitserlieger, die van die zakje kwam smijten ^{die} ~~dit~~ vreeselijk lawijt maken. We lagen te schudden en te beven van schrik, maar dat duurde niet lang; en dan kwam het lachen en lod, met een dikke pater die geen weg wist met zijn buik. Na een tijdje ging het terug de auto's in en wij weg, tot ergens in de omgeving van

St-Truiden. Vandaar naar Kelin en verder op naar Lathiy. Arm volk was het daar maar in hun medelijden, eiers en koeken deelde ze toch nog van hun armoede. 't Kwam goed van pas want we zagen ze vliegen hoor. Vandaar ging het naar Tourines, waar we enkele uren mochten rusten. Na nog wat over de tegenkomsten van den dag geklapt te hebben, trokken we dan ook naar de dek kens. 's Anderdaags om 5 uur werden we er uit geblazen, ons wat gewassen en versterkt en weg waren we naar dodoigne, daar zouden we blijven tot verder orders. Rond Tienen was er slag aangang en dadelijk hadden we dan ook werk om voeten van aftrekkende soldaten te verbinden. Verder moesten we niets doen dan kijken naar de elende die te lezen stond op de gezichten van soldaten en vluchtelingen. At Was hard om zien. We braken terug op en kwamen na een uur gaans terug in Tourins, waar we sliepen in een school en ons te goed deden met de koeken en hesp die ons door dat goed volk gebracht werden. Na een verkwikkenden nacht, stonden we 's anderdaags op en na ons gewassen te hebben, gingen we ter kerke om onze Zondagsplicht te

vervullen. We waren nog maar goed de kerk binnen en daar begon den dans, opbussen en schrapncls vielen kort en dicht bij. Het was gauw gedaan met de H. Mis. Als we dan buiten kwamen en zagen we dat er een van die stukken ge vallen was achter de kerk. ^{ganste} Gange karavanan soldaten kwamen moe en arge- mat het dorp binnen gesukkeld, het lijden en den angst stonden op hun ge- zichten te lezen. Hunne commandant liet ze dan ook wat uitrusten, maar het duurde niet lang of ze moesten alles in den sterk laten, voor het naderende de gevaar der Duitse troepen.

Vandaar stpten we op naar St-Joris-Weert, soldaten en burgers 't liep allen door elkander. Verder ging het dan naar Beuven, dat ik voor de tweede maal aandeed, maar geheel anders dan enkele dagen te ~~voor~~^{voor} en. Onze vlucht ging dan naar Eppegem bij Vilvoorde, waar we in allerhaast een vliegend hospitaal inrichtten om de gekwetsten te verzorgen en verder op te sturen. Daar heb ik een jongentje van 6 jaar verbonden, wiens been tot boven de knie vermorzeld was. Van Eppegem naar Zempst-Laar waar we in

de pastorie tenten opsloegen, verzorgen van gekwetsten en inpakken was het werk van enkele uren en dan verder op naar Opdorp bij Buggenhout waar we toch eest kunnen rusten hebben. En altijd verder ging den tocht alover Bornem (waar we bij de Brs, vlug wat gingen eten.) naar St-Niklaas vanwaar veel veel soldaten de vlucht namen over de grenzen. Alover Gent en Brugge waar we den trein namen, zo kwamen we via Oostende in Dixmide waar we 's nachts sliepen bij de paters Kapucienen, vanwaar we 's anderdaags den Yzer overtrokken naar Lampernisse, waar we dan den eersten stoot hebben afgewacht, die de Duitsers tegen de Yzerlinie ondernomen hebben. Zo eindigde het eerste deel van onze 4 jaar lange kruisweg, waarin we al een smaakje kregen van wat een oorlog voor een land betekent.

II Niets doen dan opneemen en weydragen tot-

EERSTE GEVECHTEN AAN DEN YZER.

Lampernisse, Perwijze, Oostkerke, Steenstrate, enz... enz... en gekomen

er veel Te Lampernisse in de kerk richten we ons eerste hospitaal in, om onze jongens gekwetste aan den Yzer, een eerste verzorging te geven in afwachting dat ze weder zouden worden weg gevoerd.

Ganse dagen moesten we gekwetsten gaan halen, dag naar Perwijze, dan weer naar Oostkerke, naar ginder naar daar enfin een beetje overal. Op zekeren dag plaatsten Franse Mariniers hun stukken vlak achter de kerk. We kroepen in een schuur om dekking te zoeken, en werkelijk 't duurde niet lang of het spel begon. Een obus recht op het huis neven ons alles naar beneden, bommen midden op straat. Wij daardoor om gekwetsten te halen ons bukkend en wegstekend telkens we zo een vals gefluit hoorde, en wat vonden we op het slagveld, soldaten armen enbenen ~~of~~ kogels in den buik in de borst enfin gekwetsten overal en tussenin nog meer doden. 't Was om van te gruwen, maar 't was oorlog en wat konden we niets meer of minder

dan ze zo goed mogelijk verzorgen en hun pijn stillen.

Een feitje van ommenselijk lijden wil ik hier toch aanhalen. In een huis hoorden we schreeuwen en huilen, we springen binnen en zie zien daar een soldaat liggen den buik opengereten door een stuk schrapnel. Ik had nog juist den tijd om hem het kruiske van den doodstrijd te laten kussen en hem dan nog te horen stamelen "Ho moeder ik lijd" en daarmee was 't gedaan. De jongen was gestorven als een held.

Na een paar dagen werden we afgelost. Moe, ontreddert door het geschuifel van kogels en granaten. 't werd tijd dat we ons eens konden verversen zulle, hemd zwart en vuil in geen maand van ons lichaam gehad, kousen hard van 't zweet, vest vol bloed en slijk enfin een levende mestkar om zo te zeggen. We gingen daar ergens binnen om wat eten te vragen, maar we waren nog niet goed bezig toen er een obus ontplofte midden in de kerk. Deze was gevuld met Franse soldaten, veel doden en gekwetsten, voor ons veel wekk natuurlijk; we moesten niets doen dan opnemen en wegdragen ter-

wijl een almoezenier de gebeden der stervende bad. Hoeveel er van de 80 die binnen in de kerk waren overgebleven zijn heb ik nooit te weten gekomen. Maar dat er veel doden en gekwetsten waren dat is een feit.

Indeling bij de rfgimenten

1915, 1-1-15

Begin van ons grachten leven.

Na de rust werden we dan eindelijk ingedeelt bij het leger. Ik kwam bij de Grenadiers te recht. Eerst trokken we naar Oost-Vleteren om na drie dagen den sector van Steenstrate te gaan bez^{et}ten. We gingen daar eerst ons gerief halen, gingen met de dokter kennis maken en trokken naar Pypegaele een gehucht van voorgenoemde dorp. Aan de molen was van Lizerne was den eersten hulppost van Dr. Durvez en Aalmoezenier De Keurichij. De molen deed dienst als kijkpost en werd^t dan ook dikwijls beschoten. Wij moesten eerst de eerste linie in maar om ongelukken te voorkomen deden we dat in groep^s zo geraakte we op ons plaats van bestemming

98

6

Het was daar armtierig gesteld met abris en schuilplaatsen, Voor ons was den Yzef en achter ons den Yzerlee. De twee eerste dagen ging het goed; maar het was stilte voor de storm want den derde dag begon het spel om 9 uur en 't was een beschieting in regel, ge moogt er zeker van zijn. Hier en daar een gekwetste verzorgt, voor zoveel het ging. Rond de middag: was er geen houden meer aan, van beide kanten werd er geschoten dat de grond er van daverde. We legde ons allen plat op den grond en alles kwam op ons neer aarde, zakje hout enz... Opeen paar meters van ons kwam er een bom terecht in een groepje mannen, alles vloog daar de lucht in, beneen en armen stukken romp alles wat me maar denken kan, Wij op onze buik daar naartoe, maar wat was dat, we roken iets verdachts en als een weerlicht ging ons gedacht, ze schieten met gasbommen en instinkmatig namen we... geen gasmaker dat kenden we nog niet, maar wel een doekje in zeker vocht gedrenkt en bonden het voor ons gezicht. De ogen kwamen vol water staan

en in al die mizerie droegen we vele jongens weg naar den eerste hulp-
post, allen waren van de gas gepakt.

Toen we wat zaten te rusten kwam een zekere Louis
Van De Weghe ons een beetje gezelschap houden. Pas zaten we neder of een
^{obus}~~te~~ onplofte boven ons hoofd. Louis die eens ging kijken was juist bi
buiten toen een obus vlak achter hem ontplofte, seffens de slagader toe-
genepen een verband gelegd en weg met hen. Maar pas waren we weg of daar
kwam weer een van die beestjes achter ons, vlak op onzenabri; alles de
lucht in. Wanneer alles stil werd, gingen wij de baan op naar de molen
Daar aangekomen was Louis reeds aan 't sterven, de gebeden gelezen, ter-
wijl de jongen mijn hand vast in de zijne hield; zuchte nog eens Moeder,
smeet het hoofd achterover en was dood. In zijn zak vond ik volgend brie-
je.

100

Beste Moeder,

Het is misschien de laatste maal dat ik U schrijf.
Ik bid voor U, vergeet mij ook niet, zijt niet ongerust, als ik mijn leven moet geven dan is het voor de goede zaak?

Ik zal blijde zijn als den oorlog gedaan is. Het is wreed zo te moeten sterven en helpen moorden. Ik hoop dat de goede God mij zal sparen, Ik be-
min U allen hartelijk en geen dag gaat voorbij of ik denk aan U.

Zeg aan mijn vrouw en kinderen dat ze goed zouden bidden voor vader, opdat hun vader zou mogen wederkeren om voor hen het brood te kunnen verdienen.

Beste moeder ik vraag een kruisken lieve vrouw en
brave kinderkens bid voor uw vader die U omhelst.

Louis Van DE Weghe.

2-3-15.

=8*8=8=8=8=8=8=

=8*8=8=8=8=8=8=

Dixmuide -- Dodengang.

Van een houten huisje dat moest dienen om water te zuiveren, van Armand V. der Meus brugge en ik en van nog wat.

We lagen voor vier dagen in eerste linie, dicht bij den steenweg naar St-Jacobs cappele.

Het was besloten bij de majoor en zo hoger opdaar op die plaats moesten het komen. We vroegen ons allen af wat of welk; toen we 's anderdaags reeds wisten wat het zou zijn daar 5 mannen van de genie er mee vorden dag kwamen. Een machien om water te zuiveren. Toen twee dagen later alles af was, dachten we, dat we er boven op waren. Maar het duurde niet lang of de Duitser begonnen een beschieting in regel; waarvan het ening doel dat onnozel brakje was. Wanneer dat dat verdomt schieten gedaan was stonden we daar als ouderloze wezen + nog 5 gekwetsten gelukkig niet

Al te erg. De jongens verzorgt hebbend trokken Armand en ik met de grootste sukkeilaar op weg naar Audecappelle. Alf weg in den dodengang hoorden we een geschuifel. We lieten vallen wat viel en wij er bij, aarde en zakje kwamen op ons neer, ik stond recht... maar wat was dat, Armand bleef liggen zijn naam geroepen, geen antwoord kwamer uit, ik stond daar te draaien en te keren, toen twee brancardiers die daar ook kwamen me verder hielpen.

In één hulppost door een dokter onderzocht, verklaarde deze dat de jongen door de lucht verplaatsing bedweld was. Er stond mij dus niets anders te doen dan te wachten tot hij terug op zijn plooi kwam, waarna we naar onze stelling terug keerden. Bij ons mannen aangekomen vertelden we die grap, die toch anderen gevolgen zou kunnen gehad hebben. Tegen den middag kwamen ze met ons eten af, pas waren we gezeten of daar begonnen ze wederom. Kunnen ze nu ne mens verdienet gerust laten eten, dacht ik toen ... er een van die kastaars naar beneden kwam bezijden

onzen Abri. Des blessés vite"werdt er geroepen, en ik naar buiten, het eten nog in den mond. Op de plaats der ramp vlug de aarde weg gedaan en daar hoorden we een gekreun, gezocht, we vonden een gekwetste, van zohaast we hem aanraakten begon hij te huilen, zijn been was één wonde, de kleren er ingesplakt. We voerden hem naar den hulppost, waar den dokter hem verzorgde en zo den een na den ander. Doden in alle soorten houdingen, een met een stuk brood in de hand dat hij juist aan den mond bracht, een ander met opengegeten buik, wat véder twee onerkenbaren. Ze hadden dien dag weer dood en vernieling gezaait. Aalmoezenier Dujoudin las de gebeden der doden, we rolden ze in dekens en weg waren ze de helden. Eersté naar Oudecappelle en dan naar Alveringhem waar ze op den dodenakker werden bijgezet.

Zo verliep een zwaren dag voor ons in dien gevaarlijke sector, en dat door een niettig ding dat moest dienen tot eenieders welzijn

Leeds- Engeland.

Den 1-8-16 zouden we dus in verlof gaan, Mart in
Trinque en ik. Wie die Martin was, hewel een piep jong ventje, een vrijwill-
liger die bij mij om godsdienstles kwam, en vriendschap had aangekweekt.
En hoe we samen in verlof gingen, dat kwam omdat mijn ouders die in
Engeland verbleven voor ons beiden een bewijs hadden opgestuurd dat ze
in Oachamoer verbleveh. Anders mochten we in Engeland niet binnen. We met
ons bewijs naar de com^{dant} en de zaak was in orde.

We vertrokken 's avonds met den trein in Adinkerke naar Duinkerke
vandaar ging het naar Kales waar we bleven vernachten? Eerst gaan eten in
de kantien en vandaar naar de bank om ons geld uit te wisselen. 's Morgens
om 7uur opstaan en eten en dan naar de boot die om 10uur vertrok.

We vaarden eerst langs de kust tot aan de Cap Griny en van daar in rechte
lijn naar Folkestone. We waren nog maar pas in zee of daar begon het schip
te dynen met het gevolg dat we bijna allen zeeziek werden. Martin had het

erg te pakken, ik leidde hem dan ook in openlucht. De jongen was bleek en kloeg van pijn aan de maag. Het was wel dat die overvaard niet lang duurde want na een paar uur kregen we de Engelse kust reeds in 't gezicht. Naarmate we dichterbij land kwamen beter ook Martin. Opeens zegde hij zo tegen mij "J'ai fain Fré die zaak was vlug opgelost. We waren nog maar pas aan wand of we moesten reeds beginnen eten. Toen die zaak afgelopen was trokken we naar de statie, om de trien nemen naar Londen. Goed in de kussens gezeten rookten we sigaretten tgt Martin in slaap viel om maar eerst in Londen wakker te worden. 't Had hem deugt gedaan. In Londen u weg vinden alleen zal moeilijk gaan, maar als ieder tot uw dienst is gaat dat wel zeervlug. We werden in den ondergrondse gestopt en tegen zoveel in 't uur ging het naar ST-Paneratius statie. Waar we nog 4uur in den trein te zitten hadden voor we op onze plaats van bestemming waren. Om 6uur 's avonds vertrokken we, onder de goede zorgen van een Engelse in Leeds veilig aan land zette

't Was tien uur van den avond als we daar aankwamen. Geen trein meer voor Oachamoor, dan maar in de stad gaan slapen. Toen een Engelsman op ons afkwam en vroeg of we nog verder moesten naar Oachamoór gaven we hem het advies waar we moesten zijn. Hij gaf ons te kennen hem het volgen en wij op stap door de stad. Toen we een eindje gegaan hadden, ging hij met ons een feestzaal binnen. Als we de zaal bimentraden, viel er seffens een stilte in, 't was juist of het opgemaakt spel was. En waarlijk gans van voor zat Madam Bolton met haar twee kinderen. Na de stilte begon men de Bra-
bonçone te spelen, waarna een ware ovatie los brak voor ons; moedige Belgische soldaten. Madam die zuiver Frans sprak begon seffens een gesprek met ons, waarin de kinderen altijd koddige en leuke gezegde of vragen tusschen smeten. Wanneer we naar huis reden begon mijn hart te jagen, want het was reeds lang geleden dat ik vader, moeder en andere familieleden had gezien. De begroeting was hartroerend en er werd dan ook van tijd tot tijd een traan van vreugde weggeveegt. Na nog veel verteld te hebben van

van ons leven aan het front, was de tijd gekomen om te gaan slapen. Pas lagen we onder de dekens of men kwam weer kijken of we niet te koud hadden, goed lagen en honderden attentie meer. We waren moe en dan ook gauw vertrokken. En of we geslapen hebben, tot 's anderdaags 's morgens 9 uur. Rap ons gewassen en dan naar de kerk want het was Zondag, dus eerst mis horen. Bij de zusters die daar verbleven hebben we dan eens goed gegeten, en na ze bedankt te hebben voor het goed onthaal zijn we dan naar Leeds gereden waar we te gast waren op een soldaten feest. Seffens waren we dan daar ingeburgerd en aan 't praten met Engelsen via een tolk, die voor mij Jony en voor Martin Edith noemde. Waarlijk die kinderen zorgde goed voor ons. Na wat muziek ~~was~~ had er een tombola plaats. Wij als vreemdeling en kregen een eerste kans. Ik had geluk want er viel mij een grote beer ten deel, die dan joviaal aan Jony schonk, die er erg content mee was.

En om zijn geluk uit te drukken kreeg ik permantig een ^{hand} dat het klonk
 Daarna werd er een soupé opgedient, fijn hoor. En dan kwamen de geschenken
 voor den dag. Wij voor ons part kregen sigaretten, pijp, tabak en oranjeapp
 pels of dat welkom was zeg. Om II uur reden we naar huis, waar we niet teg
 lang neer opbleven na zulk een drukke dag. 's Anderdaags in de voormiddag
 gingen we de fabrieken bezoeken. De directeur was zeer vereerd en gaf ons
 elk vier schillings. Na het diner gingen we rusten om daarna een turnfoest
 bij te wonen in het park van het kasteel, hetgeen gepaart ging met een
 tombola voor de Belgische kinderen die dar verbleven en ook het hunne
 hadden bijgebracht om het feestje te doen lukken. Zo liep stilaan ons ver
 lof ten einde. Den voorlaatsten dag werd dan besteed aan 't gereed maken
 van pakken en valies. Ik kan U vertellen dat ze gevuld waren hoor. We waren
 geladen als ezels. De dag van ons vertrek was pijnlijk moeilijker dan den
 oorlog in gaan. Allen weenden, maar we hielden ons kloek, een handdruk, een
 kus en een kruisken en weg waren we, zonder omkijken om onze tranen te

verdruken. Nu in Londen vernacht te hebben trokken we via Folkestone over zee naar Kales, vandaar naar Duinkerke; om dan seffehs weer in de tranchee terecht te komen. We konden dat leven moeilijk gewoon worden.

In 1916 ben ik dan nog eens terug geweest, maar alleen want Martin was er niet meer. Ik moest dan alles vertellen hoe het gekomen was en allen weenden over dien goede jongen waarvan ze allen hielden. Dan vertelde Madam hoe haar man in Yper gevallen was. Niet tegen staan de die stemming hebben we ons toch nog goed vermaakt.

==++==++==++==++==

HOE WE ALS BIJ MIRAKEL GERED WERDEN. *L. Obussee in onzen abis*

Van Aalmoezenier Mortier, zijn ordonans en ik. *Breder Molle*

De vierdaagse frontrust van Aalmoezenier Mortier was maar ellendig geweest. Schele hoofdpijn en ongesteldheid aan een stuk, niet bedziek maar sukkelziek. Enfin 't was maar zoals het weer, dat het bange vooruitzicht van een tweeden oorlogs winter. We maakten ons gereed om op te trekken

Toen we daar aankwamen werden we gawaarschuld, denabri niet te betrekken daar hij voortdurend beschoten werd. Daarmee zaten we geïnstalleerd in den beruchten sector van Dixmude. We zaten goed ingesloten en waren een goed mikpunt voor den niets ontziende vijand, rechts hadden we de loopbrug voor de voorposten, links dat vervloekt kot van de T.S.F. en achter ons een schone voorraad munitie. Onvermijdelijk moesten een groot deel van mislukte schoten op ons gebouwtje afkomen. Ergens anders gaan schuilen ging ook al niet, dus stond er ons niets anders te doen dan binnen te kruipen, wilden we den nacht niet buiten doorbrengen. Aalmoezenier Mortier stond te duppen of hij binnen ging, kroop dan binnen, Gust zijn ordonans was van 't zelfde gedacht en ik was blij van gezelschap te mogen houden, 't was kwestie van tenrusten ziet U.

En hier laat ik den Aalmoezenier Mortier zelf aan het woord om die historie te vertellen: Ik plaatste de H.Olie, zo ik het nog goed voorheb, op de credence, een houten bankje goed vastgenageld aan het

beschot van ons bolwerk, dat op ongeveer 100 m. van den Her Oberijzer te loeren lag. Daarop stond een waskom en legde mijn zaklamp neven, dit om bij nachtelijk gevaar het ding onmiddellijk bij de hand te hebben. Om het te grijpen had ik maar mij hand uit te steken van uit mijn alkoof dat aan de rechterkant van mijn kabien opgesteld stond. Ik sliep in de bovenste lade, Gust mijn ordonans in de onderste en Br. Melis (Br. Landri-cus M.) in het alkoof lings van het koorbankje. Den Braven Broeder vlijde zich neer op den vloer, het hoofd op zijn ransel die onder de credence lag. We deden een kaars branden om de ratten te verjagen (Een onbeschaamd ras, dat aan 't front woekerde te koste van het brood van een heldhaftige landverdediger)

Ik trok mijn schoenen uit gereed om te gaan slapen toen ik eensklaps een aardig idee kreeg: "Gust hebt ge nog nagels"

"Kleine of grote menheer" - "Alle gelijk" - " 't Is maar dat 'k geen g
groten en he" - "Geef maar op en eèn hamer"

112

En 'k sloeg twee nagels op manshoogte boven mijn bed. 4K Haalde mijn paternoster uit en hing hem in de vorm van een hart aan de nagels, Maria's rozenkrans tussen ons en de vijand, 't was de eerste maal dat ik zulks aan 't front deed. Ik drukte daarna de bedoeling uit, O. L. Vrouw zal ons helpen. Een kruis als avondgebed en dan ongedrukte ukekens. Weldra waren we aalledrie in een diepe slaap verzonken. We waren goed vertrokken, toen al met eens een bons, een aardschok en geroep... Alverdwaasd toekijkend zie ik den Broeder rechtspringen star kijkend en dan weer neervallen, Hij was nat. *den ons boven het hoofd van den broeder slyden steken en niet ontstopte,*

Ik riep "Och heer, Gust de broeder is dood. De vuurpijlen brachten het nodige licht in onzen schuilhoek. En zonder mij te bedenken spring ik uit mijn bed en op mijn kousen door nat en slijk sleur ik hem naar den hulp-post van de dokters. Gust kwam achterna gelopen. Men plaatste Br. Melis op een stoel, waar hij bedwelmd en sidderend zat te beven. Ze onderzochten hem goed, en vonden een klein wonden aan het hoofd en een buil. Maar hoe

er van waar kwam dat die natte kleren was water, dien bons en die wonde aan het hoofd. Toen hij bij kwam kon hij zich zelf niet verklaren. We dankten den heer dat alles zo goed was afgelopen. Na de kamte afgewachte te hebben trokken Gust en ik op verkenning uit. Zouden we ons misgerief nog kunnen redden uiteen waarschiijnlijk stukgeschotenabri. Maar hoe verschoten wij, toen we zagen dat hij er nog stond. Toen we binnen keken, ging er in ons een licht op, de vijand moest ons hok ergens geraakt hebben, door den schok is het koorbankje losgeraakt en op het hoofd van den slapende Broeder gevallen. We herstelde zo goed het ging, en voelden ons gerust voor enkele uren. We zouden dan ook nog wat doorslapen. Rond den middag was ik met mijn braven helper aan 't noemalen toen 't spel herbegon.

- Gust jong we moeten ons wegpakken" zeide den overmoegnier ebortier ij

- "We hebben nog den tijd" meende Gust en ging vroot met malen. in eten

- "Mogelijk, maar liever 10 minuten te vroeg dan 1 second te laat" meende ik. Wacht Menheer" zei Gust " 't is te gevaarlijk de volgende is voor ons

Hoor, daar is hij"Opeens een slag en een rookwolk, 't was al poer dat we roken. "Dag Gust"riep ik en weg was de man, Gust die het nu ook geraadzaam vond het veld te ruimen, liet zijn eten in brand en volgde mij. Geen vijf minuten later kwam er een obus midden in denabri. Ze ontplofte niet. Wanneer we na den regen gingen kijken vonden we alles ongedeert. Wat niet belette dat we hadden dood geweest zo Gust en ik er moeten blijven zitten. *den obus was om in denabri zichtbaar bij lag op den grond*

En zo hebben Br. Melis, Gust en ik ons behoud te danken aan dien rozenkrans die daar aan een schutsel was opgehangen. *en niet afgeveulen was,*

Zo gebeurde het ook eens dat Broeder enik op een vooruit geschoven stelling een gekwetste moesten gaan verzorgen, op 324 meter van den Duitse post. Na hem verzorgt te hebben brachten we hem naar een eerste hulppost. Waar de dokter zijn dood moest vast stellen, hij was onder weg bezweken.

Tot daar Pater Kortier S. J. Broeder Melis Brankowdier, en Gust zijn
restorans Hoe dikwijls hebben we niet in zo 'n gevaar gezeten.

==+==+==+==+==+==+==

=+==+==+==+==+==+==

VOOR EEN TWEEDE MAAL

ALS BIJ MIRAKEL GERED.

Steenstraete - Boesinghe 1916 - 17.

Bevel: een gekwetste gaan halen in vooruit geschoven post, bij klaarlichten dag.

We trokken dan op met een dokter, de Aalmoezenier en 4 brandiers waaronder ik.

Het was na een woeligen nacht, die gevuld geweest was met gevechten tussen kleine afdeling. Enkele van onze jongens waren achter gebleven. We hadden reeds enkele gekwetsten van beide kampen verzorgd, toen we aan de Steenbeek kwamen; over de beek was een versterkten onderstand der Duitsers. Als we bezig waren kwam er een officier kijken en vroeg wat we daar te doen hadden. De dokter wedervoer dat we gekwetsten verzorgden. ~~S.~~

Seffens hadden we beziens van die grijze mannen. Ik ging verder en vond in een obusput een Duitser liggen, kermend van de pijn, hij was gekwetst van een granaat. 'k Verzorgden hem en toen ik gedaan had, kwam de dokter eens kijken. Zonder we het bemerkte, haalde hij een revolver te voorschijn en vuurde, gelukkig niemand gekwetst. We stonden als versteven van schrik wat zou er nu gebeuren. Seffens waren de duitser buiten met mitraliezen en begonnen onbarmhartig langs de grond te schieten. Rap als de wind lieten we ons vallen. Enfin er zat niets anders op dan te wachten tot het donkerde, om dan van de nacht gebruik te maken de eerste linie te bereiken.

Iedereen waande ons dood, maar gelukkig was er weer wat tussen gekomen. Toen de commandant alles vernomen had, seinde hij naar de kolonel die seffen de 150st batarij, opdracht gaf denabri plat te leggen. Drie uur aan een stuk hebben ze dan betaling van schulden gekregen, niets schoter er nog over. Nadien zagen we hoe ze dan zelf hun gekwetsten aan 't weghalen waren

Van ons zes man was er niemand gekwetst. Ge moet niet vragen hoe ik daar gebeden heb, O. L. Vrouw had mij andermaal gespaard.

+++++

VOOR EEN TWEDE MAAL

LICHT GEKNETST.

Dixmude - Alveringhem. 1917.

Onze 8 dagen frontrust was voorbij. Even voor 6 uur stonden we in rang om in Ist lijn te gaan in den gevreesden sector van Dixmude dicht bij den verwensten bloemmolen. .

Aan den Ist Post gekomen, riep Leut. Bossuroy diegenen die naar den voorpost moesten gaan. Sergeant Schilst, 2 soldaten en ik als brancardier. We stapten dus voorop, half weg Oudecappelle en Kaeskerke sloegen we in en namen den dodengang. Begon al donker te worden toen we in de Ist linie kwamen, maar we moesten nog weder den Yzer over, dan over putten en pinneksdraad om dan eindelijk in de voorpost terecht te komen

dat Sergeant Schilst dood was.

's Anderdaags was ik, weer te been, ze wilden mij naar Veure doen, waartegen ik dan ook geprotesteerd heb; met het gevolg dat ik mocht blijven;

We hebben zo dikwijls gekwetsten gehaald, zonder dat er iets gebeurde, tot op dien keer dat er geschoten werd.

==++++++==

HET BEVRIJDINGS OFFENSIEF.

Vorbereiding:

We konden goed opmaken dat er wat bezonders op gang was.

De gradees deden niets anders dan roddlopen en nagaan of alles in orde was. 8 dagen voor den strijd begon, deed de commandant inspectie over ons goed dat we moesten hebben, we moesten hebben al hetgene ik U op volgend lijstje schrijf:

- a) 2 hemden. b) 3 zakdoeken. c) 2 paar schoenen. d) dekend. e) I bache.
- f) I gourde. g) veldfles. h) I pak biscuten en ander eetwaren. Verder

nog ons verbandkastje en brancard. Daags voor de slag ontvingen we nog elk I brood en een halve fles wijn. De Brancardiers moesten om banden en flesjes en de soldaten werden ruim voorzien van kogels en granaten. Den dag van het offensief stonden we in Boeshinge. Velen waren zat om hun schrik wat weg te krijgen zeker. Aan de "Hoeve Rudolf" moesten we onze plaats innemen en dan dat wachten tot het sein gegeven werd, het duurde en bleef duren. Intussen bad ik en dacht aan mijn ouders en familie.

Eindelijk begon de onmiddellijke voorbereiding, honderden kannons braakten dood en vernieling uit op de vijandelijke linies; We zagen in den geest die panniek, de doden en gekwetsten en veel ander zaken meer. Ik moest nog eenmaal bij dokter Demayer komen die me nog enkele instructies gaf en dan kon ik gaan. Nog 3 uur en dan, dan er op of er onder voor een van beiden dat beesten leven had nu al lang gnoeg geduurt. Rond 11u.30 dus een '30 voor de slag kwam ik bij de soldaten. Hier en daar een

praatje geslagen en zo kwam ik bij Bernard. Een goed soldaat? maar een jongen die reeds een hele tijd zijn plichten niet meer volbracht. Hij sprak mij aan en zei "Broeder, ik geloof niet dat ik ooit levend uit den slag kom" En gaf mij toen zijn portefuille om ze aan zijn moeder te bezorgen. Niettegenstaande ik ook in gevaar was nam ik die toch aan. Ik zette hem toen aan goed te biechten, wat hij dan ook gedaan heeft. Tien minuten later was de jongen reeds dood een obus had hem verrast.

De slag begint:

Om twaalf uur op middernacht werd in eens de ganse frontlijn verlicht door rode fusees. Dat was het teken van den aanval. Het leek wel of de Duisers verast waren, want er werd weinig of niets geantwoord. Het sein weer klonk en de onzen gingen vooruit, 't was juist of de wereld verging. Ontploffingen, voor en achter U, links en rechts, 't was soms of u hart stil stond van schrik.

Om 5 uur bevel om aan te vallen en den dans begon. We trokken de steenbeek over naar Langemarck toe, hier moesten we halt houden omdat de kanoniers in eigen volk begonnen te schieten en dan ging het wederom vooruit, alle schuilhoeken werden onderzocht. Er waren er al enkele gekuist toen ze aan een abri kwamen die hardnekkig door 8 soldaten werd verdedigt, mitrailleuze vuur was het waarop we vergast werden. Nauwelijks hadden onze mannen het gezien of ze stormden er op los, een kort gevecht met de bagonet op het geweer en daarna kwamen ze buiten met 4 overgeblevenen 4 lagen er aaneengeregen binnen in den abri. Wat verder kwamen er vijf op ons toegelopen de handen in de lucht al; roepende "kamarad, nicht schossen". Wat verder weeral twee die van geen overgeven wilde weten, weer eenkort gevecht, gevloek en getier, een Duitsers kwam buiten gelopen en schoot een B. Adjudant neer, het duurde geen second of hij lag zelf neergeveld. Daarna gingen we kijken, afgrijselijk wat we zagen I

Duitsers dood en é'n gekwetst + 2 dode Belgen. Ik heb de soldaat dan verzorgd en weggeleid, tot dankbare herinnering schonk hij mij zijn brieven-tas. Er waren ook goede kerels onder. Het werd vroeg donker op dien novembervond, 't regende en de wegen waren echte modderpoelen. We kwamen over de hoogte van ~~de~~ ^{parochiekerk} ~~kerk~~ tot aan de hoogte van Oost-Nieuwkerke, waar we de nacht doorgebracht hebben onder de blooten hemel.

Tweede dag. 's Anderdaags zagen we enkele Duitsers de baan naar Oostkerk Nieuwkerken onder vuur nemen. 'n Telefontje en ...boem, boem... boem 't duurde niet lang of den boel was daar ook opgevouwen. Mannen ten aanval. Officierien met blanken sabel voorop, de compagnie daarachter, en wij aan 't staartje om mannen die bleven liggen te verzorgen en te helpen. Wat verder werd er een stoomtram geladen met materiaal voor 't front aangevallen, Twee Duitsers aangehouden en een derde een Belgise Machinist was overgelukkig weer eens Belgise soldaten te zien. Honger kregen we en daarom trokken we de huizen binnen op zoek achter eten. We vonden al

niet veel meer dan wat wortelen en rapen want alles hadden die mannen meegenomen. We moesten dus van uit de lucht bevoorraad worden bij middel van vliegmaschinen.

in Runsbeke Hij begonnen de Duitsers een beetje meer weerstand te bieden. Het zware geschut van hen nam het dorp onder vuur. In dat dorp heb ik twee mensen aangetroffen, een kleine jongen en een oude vrouw. Beiden waren de vrienden van de soldaten. Rond de middag trokken we verder naar Runsbeke. Heel voorzichtig trokken we vooruit, huis voor huis onderzoekend. Tegen den avond werd er weer halt gemaakt, we maakten ons gereed om weer buiten te slapen, toen opeens vanachter een haag op ons geschoten werd. Voorzichtig die mannen omsingelt en vernietigt. Terwijl we nu toch bezig waren, konden we evenwel nog wat voortdoen. Achter een volgend werden het kasteel en het dorp bestormt, intussen tijd was er nog wat voorgevallen. Soldaat Verhaert werd gedood door 3 Duitsers die in een hinderlaag lagen. 'k Nam hem op en droeg hem een huis binnen. Hij kloeg van dorst en gaf hem

wat wijn. De jongen was te vreden. Wanneer zijn einde naderde liet ik hem het kruisje van de goede dood kussen. Zo is Verhaert dan gestorven, terwijl hij met zijn handen de mijne omkleemde. Hij was nog maar pas dood, toen Luitenant Bercas binnen kwam, gekwetst een kogel in zijn been. Seffens een verband gelegd hem maar den auto geleid en de oorlog was voor hem ook gedaan. Intussen was het dorp van de Duitsers gezuiverd, maar ook de burgers waren gevlucht. Dan hebben we maar geslapen in de leegstaande huizen, betgeen toch beter was dan buiten.

Derde dag. 's Anderdaags 's morgens rukten we op tot aan Iseghem aan de Leie werden we tegengehouden, daar de brugen de lucht in vloog en de Duitsers ons van den overkant onder vuur namen. De onzen schoten met geweld tegen en het duurde dan ook niet lang of ze moesten den aftocht blazen. Toen rukte de genietroepen aan om een noodbrug te leggen wat hun goed gelukte. Maar, pas waren we op de brug of daar werden we beschoten door een posté die tot dan toen gezwegen had. We waren verrast, we lieten ons af

allen in het water vallen en hielden ons vast aan de brug. Een is er verdronken, al de anderen kwamen er van af met een nat pak, wat in November ook wat zeggen wil. We bleven op den oever liggen tot 2 uur, terwijl onze kannonnen de streek schoon vaagden. Wanneer we in Iseghem binnen kwamen was er geen spoor van Duitsers meer. We waren blij te mogen uitrusten, van onze 180 man sterke compagnie bleven er maar 25 meer over. De commandant kreeg de tranen in de ogen. Even buiten dat stadje kwam er een oude vrouw vragen of ik geen zeker Dierikx Leon kenden bij de tweede carbiniers de eerste sergeant kon meer licht brengen en wist te vertellen dat de jongen gesneuveld was aan "Hoeve Rudolf" samen met Bernard De Connink. Na de oude vrouw en een kleine jongen, zijn jongentje van 8 jaar, dat nu volledig wees was getroost te hebben moesten we verder op. Ik ben dan wat gaan rusten bij Br. Narcisus zijn thuis op weg naar Meulebeke.

Hier hebben we een van de droevigste zaken tegengekomen van ons frontleven. Wanneer de Duitsers over Meulebeke achter uitgeslagen

van ons frontleven. Wanner de Duitsers over Meulebeke achter uitgeslagen waren, hielden ze de steenweg op Tielt bezet. Wij lagen voor een huis in de gracht de vijand aan den overkant. Een onzer zekere René Van Overmaet zag zijn huis, waar misschien nog zijn vrouw en twee kinders verbleven. In zijn overgrote vreugde dacht de man aan geen gevaar, voor we hem konden tegenhouden, was hij de gracht uitgesprongen, den steenweg overgeholt en recht naar de deur. Hij greep de klink vast en was tewege de deur te openen toen hij omvergeschoten werd. In mijn vuur sprong ik ook bijna weg om hem te helpen, gelukkig trokken ze me omver want de kogels kwamen reeds over de gracht gevlogen. Daarna heb ik dan een vaandel genomen en ben zo de straat over gekropen tot bij de gekwetste, nam hem op en droeg hem binnen. Eerst hem verzorgd en dan gaan ^{weken} ~~aan~~ of ik niemand vond. Eerst niets. Terug bij René gelopen, die opende de ogen en zegde, Broeder ik sterf, ademde diep en was dood. Nog eens gaan zoeken, ik hoorde beweging in de kelder en riep, "Hier zijn Belgen" gestommel op de trap en

daar kwam een vrouw met twee kinderen boven. Juist kwam de commandant binnen, die vroeg hoe de gekwetste het stelde. Ik moest hem melden dat hij dood was. We haalde zijn papieren uit zijn zak en las ze voor. Bij het uitspreken van den naam, liet de vrouw een scheeuw en viel in bezwijming. We hadden haar man bij haar binnen gebracht. De oorlog had weer twee wezen en een troosteloze moeder meer gemaakt. We brachten haar in de kamer en lieten haar alleen bij het lijk. Ontroerende ogenblikken hebben we daar meegemaakt. 's Avonds werd er ons medegedeeld dat we afgelost werden. 's Nachts om II uur zijn de Fransen dan gekomen. We zijn dan bij de burgers gaan slapen. Die brave mensen wisten niet wat gedaan om ons goed te ontvangen, hun laatste weggestopt eten haalden ze voor ons voor den dag.

Vierde dag. De glorierijk intocht te Brugge.

Om 8u. 's morgens werden we te Meulebeke uit het bed geblazen.

Om 9u. aantreden en inspectie van de kolonel. De man bezag ons met wee-

moedige doch fiere blikken.

In korte woorden drukte hij zijn tevredenheid en zijn droefheid uit. Hij was fier zó een regiment te mogen commandeeren. Hij loofde ons plichtbesef gedurende de 4 jaren tranchee en nu binst den slag. Hij salueerde ons en het regiment trok af naar Dixmude. Vandaar trokken we naar Houthulst en Klercken waar we dan vernacht hebben.

Vijfde dag. 's morgens kregen we dan koffie en wat nat brood. Dan trokken we op naar Thourhout. Eerst rust, wat vroolijk muziek en daarna schouwing door de kolonel. Overal waar we kwamen werden we met vreugdekreten en hoera gerorpen onthaalt. Om 5 uur 's avonds kwamen we in Brugge aan. Na ons in marsgorde gezet te hebben, trokken we de stad binnen. De straten zagen zwart van 't volk, alle huizen waren bevlagt en op alle soorten manieren gaf men uiting van zijn vreugde. Op de grote markt werd de Brabançone gespeeld, daarna hadden we vrijaf. Seffens werden de soldaten langs alle kanten bestormt, federeen wilde er een hebben.

Ik kan U zeggen dat we nogal vertroetelt werden.eerste Sergeant Vergingnon,Armand V.Der Mensbrugge en ik waren te gast bij een madam. De meid moest alles kuisen,schoenen,kleren,alles kreeg een beurt.Goed gegeten en dan met een van haar kinderen ~~waren~~ waren we aan 't vertellen.We hadden 2 dagen rust en den derden dag om 8 uur moesten we vertrekken.Øp de markt moesten we de groot brøgen aan Generaal Bubuick, de generaal van ons divizie.Van Brugge trokken we naar Gent en Aalst.

Wapenstilstand: Opmarsch naar de Rijn.

In Aalst hebben we dan van de gelegenheid gebruik gemaakt, om bij de Broeders een Bezoek te brengen,en er eens goed te eten.Na onze wederwaardigheden te hebben vertelt,zijn we onskantonoment gaan opzoeken.'s Anderdaags om 8 uur waren we op weg naar Assche,over Groot Bijgaarden trokken we naar Ternat.Daar de carbinier een Brusselse regiment was werden we door de bevolking geestdriftig ontvangen.Met moeite geraakten we tot aan het Noordstatie.Hier gingen we uiteen om ons slaapgelegen-

heid op te zoeken. Deze maal werden we opgenomen door een madam, moeder van 4 kinderen. We maakten het ons daar zo gemakkelijk mogelijk. Na avondmaaltje te hebben zijn we dan aan 't vertellen gegaan. Om 11 uur kregen we allen vaak, toen we juist dachten te gaan slapen kwam de commandant binnen, met de orders van de volgende dag.

's Anderdaags om 8uur zijn we dan opgestaan, hebben ons eten gehaald en hebben dan, rond negen uur onze compagnie terug gezocht. Madam was koptent en wij niet minder, na haar wel duizend maal bedankt te hebben, zijn we na een vermoeiende mars van 4 uren, gelogeerd werdeh in het klooster der paters Jezuieten. Den eersten avond, toen ik me stond vervelen aan de poort, kwamen drie jongens me uitnodigen den avond bij hun door te brengen. Na lang pramen, ben ik dan toch mee opgestapt en 'k heb het mij niet beklagd. Na een eersten avond kwamen ze me elken avond halen. Na 5 dagen zijn we dan met den trein alover Diest,

Luik naar de-Rijn Dusseldorf gereden, waar we de wacht aan de Rijn

De volgende pagina is erg moeilijk leesbaar. Hieronder volgt een transcriptie van pagina 23.

“...begonnen zijn. Hier werden we niet op gejuich onthaald. We moesten daar den ganse dag binnen blijven behalve, 's avonds tussen 5 en 6 uur. Maar nergens geen tegemoetkoming te bespeuren. We waren dan ook altijd gewapend. Moesten we iest kopen dan moesten we dan maar in de kantien doen. Na een maand verblijf werden al de brancardiers naar Beverloo geroepen. Daar werden we in een zaal van zieken geplaatst. Vieselijk werkje was dat, maar weer eens harde plicht. Ik was seffens bevriend met Dokter Ramet. 's Avonds gingen Mr. en Md., ik en de vier kinderen dan maar eens wandelen om den tijd te passeeren. Veel werd er dan vertelt, over ons leven in de loopgrachten en ons werk in 't kamp.

Alle soorten van zieken werden daar verzorgd en 't is dan niet te verwonderen dat er soms 4 of 5 per nacht stierven.

Hard was daar onze dagtaak, van 's avonds tot 's middags in de zaal en dan gaan slapen om 's avonds weer te herbeginnen.

Ik heb dan ook van de gelegenheid gebruik gemaakt om 14 dagen naar Maaseyck te gaan uitrusten.

Ik werd gedemobiliseerd den 21 Oogst 1919, ben dus enkele dagen meer dan 5 jaar soldaat geweest. Een en zestig maanden lang gestreden in en uitwendig, teen vijand en vrienden, want ge moet maar bij soldaten zijn om het leven langs alle kanten te leren kennen.

Na 8 dagen vacantie, ben ik dan weer naar Oost-akker gekomen, om mijn plaats onder de Brs. v. Onze Lieve Vrouw v. Lourdes terug in te nemen.

Dit zijn in 't kort enkele feiten uit den wereld-oorlog 1914-18, zoals ik ze beleefd en meegemaakt heb.

Edgard Melis

Broeder Laudericus M”

begonnen zijn. Hier werden we niet op gejuich onthaald. We moesten daar den ganse dag binnen blijven behalve, 's avonds tussen 5 en 6 uur. Maar nergens geen tegemoetkoming te bespeuren. We waren dan ook altijd gewapend. Moesten we iest kopen dan moesten we dan maar in de kantien doen. Na een maand verblijf werden al de brancardiers naar Beverloo geroepen.

Daar werden we in een zaal van zieken geplaatst. Vieselijk werkje was dat, maar weer eens harde plicht. Ik was seffens bevriend met Dokter Ramet. 's Avonds gingen Mr. en Md. ik en de vier kinderen dan maar eens wandelen om den tijd te passeeren. Veel werd er dan verteld, over ons leven in de loopgrachten en ons werk in 't kamp.

Alle soorten van zieken werden daar verzorgd en 't is dan niet te verwonderen dat er soms 4 of 5 per nacht stierven.

Hard was daar onze dagtaak, van 's avonds tot 's middags in de zaal en dan gaan slapen, om 's avonds weer te herbeginnen.

Ik heb dan ook van de gelegenheid gebruik gemaakt om 14 dagen naar Maasseyck te gaan uitrusten.

Ik werd gdemobiliseerd den 21 Doozt 1919, ben dus enkele dagen meer dan 4 maanden soldaat geweest. Ben en zestig maanden lang gestreden in en uitwendig, tegen vijand en vrienden, want ge moet maar bij soldaten zijn om het leven langs alle kanten te leren kennen.

Na 8 dagen vacantie, ben ik dan weer naar Oostakker gekomen, om mijn plaats onder de Brs. v. Onze Lieve Vrouw v. Bourdes terug in te nemen.

Dit zijn in 't kort enkele feiten uit den wereldoorlog 1914 - 18, zoals ik ze beleefd en meegemaakt heb.

Edgard Melis.
Broeder Lanckerius 46

Na de getypte tekst volgt nog een handgeschreven nota bene, die hierna getranscribeerd werd.

“NB

... was wel eens brave soldaten die geheel teneergedrukt, waren na 3 jaren oorlog, bij mij kwam “ ’t is droevig hé broeder al 3 jaren, al weg van lieve vrouw en kinderen wat zal er van hen gebeuren bij den vijand ... God” en weende, ik trooste hem en zeide “moed houden Frans, we zijn allebei in ’t gevaar. O L Vrouw zal u beschermen en ons allebei na den oorlog na huis laten gaan”, ik gaf hem een Medalie van ’t schapelier die hij tot op ’t einde gedragen heeft. Ik gaf hem de raad dikwijls bij de aalmoezenier te gaan en ons Heer ontvangen gelijk hij gedaan heeft. Maar ’t noodlot wilde het anders, in patrouillie ’s nachts met Duitschen in gevecht geraakt, zwaar gekwetst, riepen ze mij “broeder Melis, Frans zwaar gekwetst, rap.” Ik spoede rap over de lijn. Hij lag uitgestrekt al roepend “Moeder, vrouwke en kinderen.” Weende. Ik hield mij sterk en toch tranen kwamen in mijn ogen, we droegen hem weg om de hulppost bij dokter Dumortier en aalmoezenier Dugardijn. Eerst akte van berouw verwekt en den aalmoezenier en ik zijn hand nemende zeide “hier broeder mijn portefeuille”. Daarna draaide hij zich om en met gebroken oogen zeide hij “O L Vrouwke, help mij”. Hij was dood. Een doodbrave huisvader. Den aalmoezenier en ik lazen nog de deprofuncties. De Commandant zeide tegen ons “een goed soldaat”. Met de krop in de keel draaide hij zich om en ging. Wij droegen hem weg na oude capelle. De hulppost roode kruis, een laatste kruiske en wij gingen weer naar de loopgraven, naar ons werk. Droevig werk. Hij badt ook alle dagen zijn 3 weesgegroetjes.
RIP”

... van de ...
... van de ...
... van de ...

N. 7.

100 was met twee brave soldaten die geheel toegedrukt,
naar na 3 jaren oorlog, bij mij kwam, 't is armoedig
broeder al 3 jaren, al weg van twee vrouwen en kinderen
wat gaf er van hen gebreken bij den onyomol oek god.
en wende, ik trooste hem en zeide moedkonden Frans
we zijn allebei in 't gevaar. O Trouwe gaf u beschermen
en ons allebei na den oorlog na huns laten gaan
ik gaf hem een Medaille van 't schapeker die hij tot
op 't einde gedragen heeft, ik gaf hem de raad onkwijls
bij den aalmogier te gaan, en onse twee ontvangens
gelijk hij geolacien heeft, maar 't voordele wilde het
anden, in patronallie 't nachts met duitcher in
gerecht geraakt, waan geknust vieren ze mijn
broeder hebis Frans ywaar geknust rap, ik
spede rap over de lijn hij lag uitgestrekt al wepind
Moeder Trouwe en kinderen wende, ik hield mij sterk
en toepanen kwamen in mijn oogen, we droegen
hem weg aan de hulppost, bij dokter omgastier en
aalmogier dragardijn eerst akte van berouwen
verroekt en den aalmogier en ik zijn hand nemende
zide het broeder mijn protefenille byanna draaide
hij sich onen met gebroten oogen zide hij na O Trouwe
help mij, was dood een doorbraave knimader
den aalmogier en ik zagen wij de desprofunderiale
Commandant zide tegen ons een goed vldaat met de
Kroon in de keel draaide hij sich on en ging ons dweigen
hem weg na ondecapelle de hulppost wook ~~hij~~, een laatste knikke
on mij zingen ~~naar~~ naar de loopgraven naar onmerk
droeg over, hij bradt ook alle dagen zijn 3 mesg gnetjes,

135

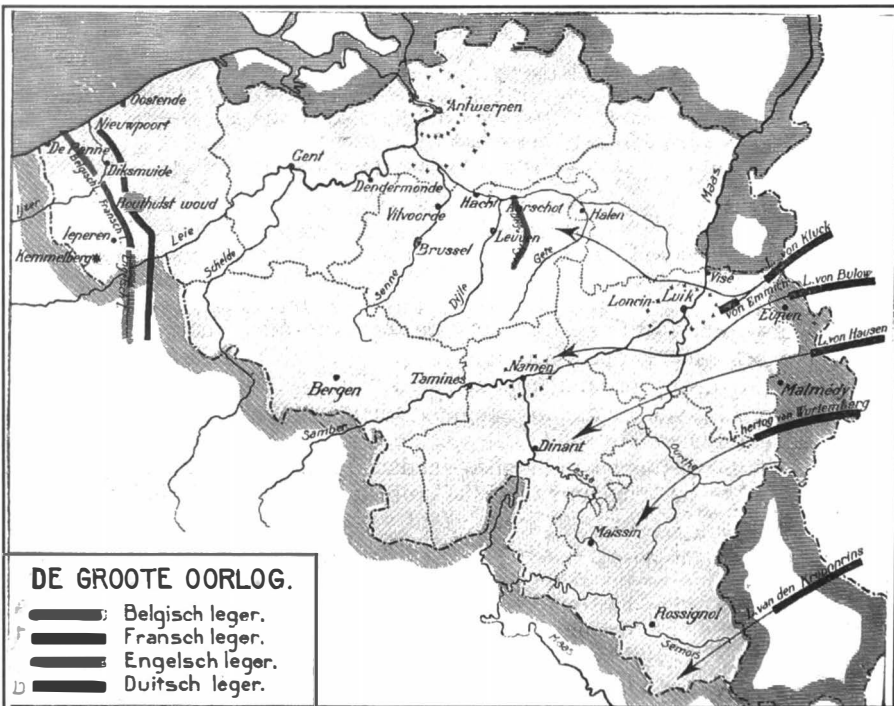
...
...
...

Het document bevat ook verschillende afbeeldingen.

“Koning Albert in de loopgraven”

136

“Om Frankrijk, zijn vijand, vlug te bereiken eischte Duitsland voor zijn legers vrijen doortocht door België.”

De soldaten moesten hun geliefden vaak voor een lange tijd missen

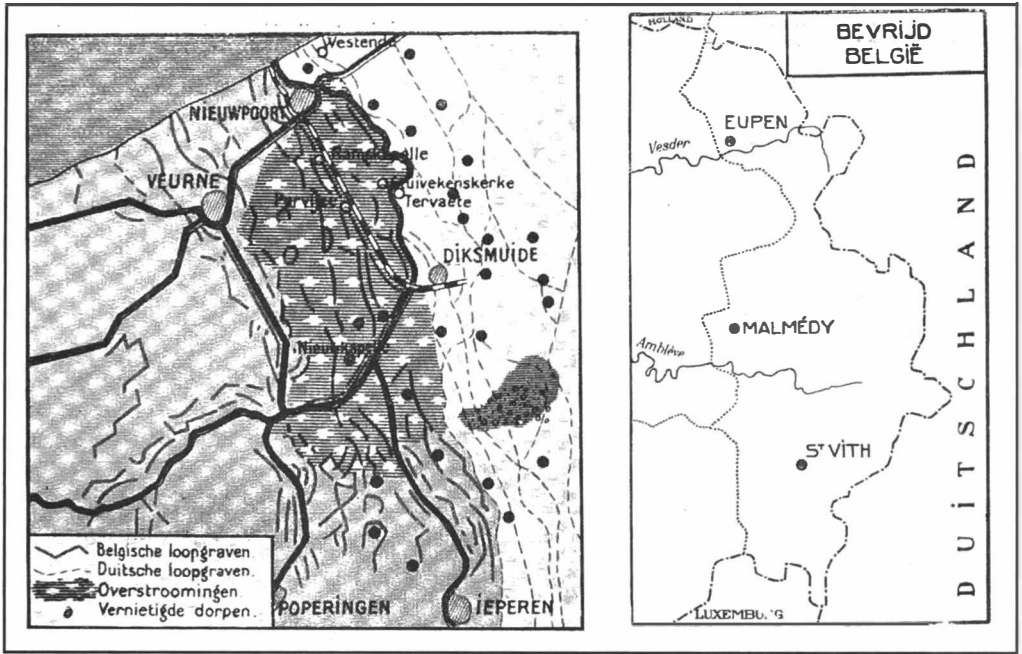

“De heldhaftige wacht aan den Ijzer”

Onder deze afbeelding werd het volgende genoteerd:

“Pater Mortier ging naar de Major Houweerts om een abri voor hem. De Major antwoorde “doet de soldaten uit hun schuilplaats weg en, en gebruikt gij hem.” “Dat doet ik niet” zeide den aalmoezenier. “Mortier, de soldaten moeten hun rust hebben.” Zo gebeurde het als de overheid egoïst zijn en voor hun eigen zorgen.”

Pater Mortier ging naar de Major Houweerts om een abri voor hem, de Major antwoorde doet de soldaten uit hun schuilplaats weg, en en gebruikt gij hem, dat doet ik niet zeide den aalmoezenier Mortier, de soldaten moeten hun rust hebben, zoo gebeurde het als de overheid egoïst zijn en voor hun eigen zorgen,

“De laatste brok vaderland.

Vier jaar lang hielden onze soldaten den heiligen wacht aan den Ijzer.
 Het is van daar dat zij in 1918 voor den bevrijdingsaanval oprukten.

De Vrede van Versailles schonk België de kantons van Eupen,
 Malmédy en St-Vith.